

Nova Gorica, 1. februar 2019**RAK JE JAVNOZDRAVSTVENI PROBLEM – KDAJ BO OBVLADLJIV?**

4. februarja obeležujemo Svetovni dan boja proti raku. Rak je kronična bolezen, ki postaja v Sloveniji in v svetu vedno večji javnozdravstveni problem. Njegova pojavnost narašča. Tako v Sloveniji vsako leto na novo zboli več kot 14.000 ljudi, približno polovica od tega jih umre. Najpogostejšimi raki so: raki kože (brez melanoma), prostate, pljuč, dojk in debelega črevesa in danke (RDČD). V prihodnje lahko predvsem zaradi starajoče se populacije pričakujemo, da bo število na novo obolelih le še naraščalo.

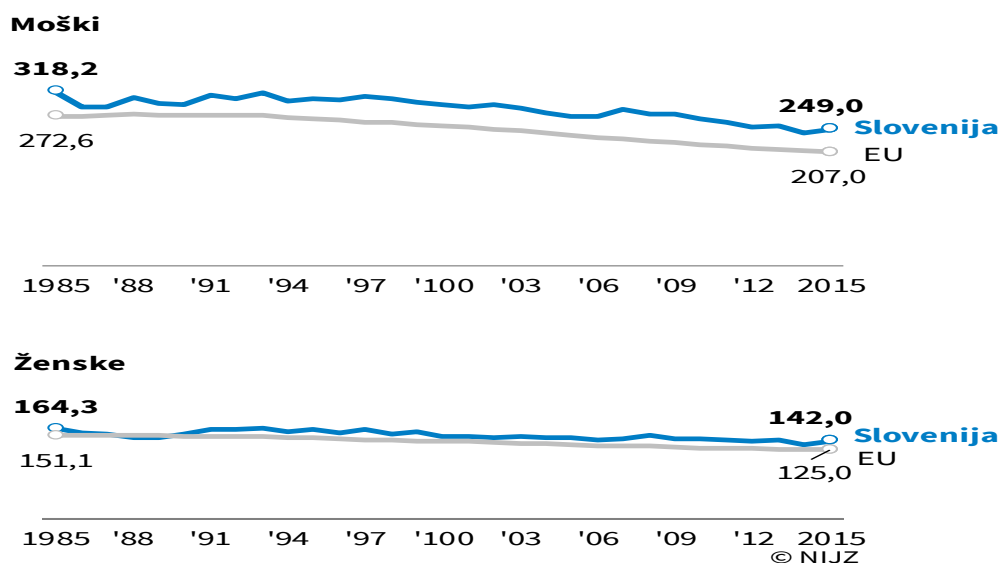
Tabela 1: Incidenca – VSI RAKI, Slovenija in Goriška zdravstvena regija, 1980-2015

Slovenija: pojavnost - vsi raki moški in ženske 1980 – 2015			
	Moški	Ženski	Oba spola
1980	2585	2629	5214
1985	2847	2709	5556
1990	3324	3184	6508
1995	3984	3771	7755
2000	4691	4469	9160
2005	5748	5421	11169
2010	7193	6180	13373
2015	7898	6499	14397

Vir: Slora, 29. 1. 2019

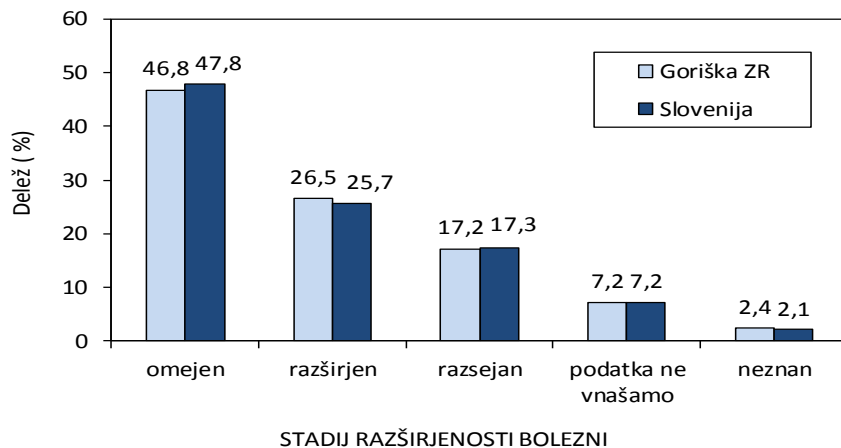
Goriška: pojavnost - vsi raki (na 100.000 prebivalcev) moški in ženske 1980 – 2015			
	Moški	Ženski	Oba spola
1980	150	134	284
1985	195	143	338
1990	188	150	338
1995	244	201	445
2000	247	261	508
2005	272	258	530
2010	327	307	634
2015	451	343	794

Žal, Slovenija še vedno zaostaja za razvitimi državami EU po zgodnjem odkrivanju raka, prav tako je nižja tudi stopnja preživetja, ki pa je v najtesnejši povezavi prav z zgodnjim odkrivanjem bolezni (sliki 3. in 4.). Stanje na tem področju lahko občutno izboljšamo z boljšo odzivnostjo v državne presejalne programe: **SVIT, DORA in ZORA za zgodnje odkrivanje predrakavih in rakavih sprememb**. Dobrobiti programov, daljša preživetja in manj umrljivosti se kažejo, ko je odzivnost v presejalne programe vsaj 70-odstotna, zaželena pa bi bila 75-odstotna.

Slika 3: Starostno standardizirana stopnja umrljivosti zaradi raka, Slovenija in EU, 1985–2015

Vir: SLORA, januar 2017, Onkološki inštitut Ljubljana, Register raka RS

Slika 4: Stadij razširjenosti bolezni, VSI RAKI, Slovenija in Goriška zdravstvena regija, desetletno povprečje 2006-2015

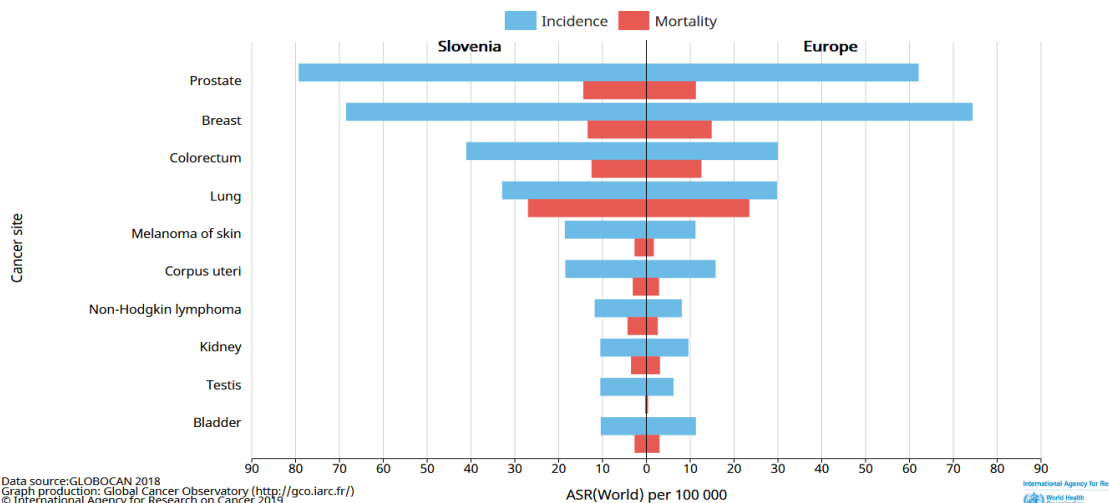

Vir: Slora, 29. 1. 2019

Po podatkih Euro Health Barometer, je Slovenija ena od TREH evropskih držav, ki imajo na voljo tako Državni program za obvladovanje raka (DPOR), Nacionalni register raka, vse tri presejalne programe (DORA; ZORA; Svit), smernice za obravnavo rakov z multidisciplinarnim pristopom k zdravljenju, in tudi dostop do vseh registriranih tarčnih zdravil ter tudi imunoterapije. Vse naštetje je vsekakor dobra podstat za nadaljnje izboljševanje stanja na področju pojavnosti in umrljivosti za rakom v splošni populaciji. Razvoj onkologije je neustavljiv in se v prihodnje obetajo še večje spremembe na boljše tako na področju terapije kot tudi diagnostike, ki bo z natančnejšimi metodami določanja lastnosti tumorjev omogočila tudi bolj individualizirano in bolniku prilagojeno zdravljenje z obstoječimi in novimi terapijami. Veliko obetajo tarčna zdravila in imunoterapija, ki že zdaj kaže, da bo močno vplivala na epidemiološko sliko rakov, tudi nekaterih od tistih, ki so bili do sedaj na samem dnu lestvice preživetij, denimo pljučni rak. Upamo, da bo to močno spremenilo sliko dosedanjih preživetij. Nekateri vrste raka, denimo rak dojke, so postale dobro obvladljive kronične bolezni. Zlasti, če je rak odkrit zgodaj.

Slika 5: napovedi WHO pojavnosti in umrljivosti zaradi najpogostejših rakov (Slovenija/Evropa)

Estimated age-standardized incidence and mortality rates (World) in 2018, all cancers, both sexes, all ages

Viri: Zdravstveni statistični letopis Slovenije 2017 (še neobjavljen) - SLORA <http://www.slora.si/>, 8. 11. 2018 in WHO <http://data.euro.who.int/hfad/b/>, 8. 11. 2018

Tabela 2: napovedi WHO pojavnosti in umrljivosti zaradi najpogostejših rakov (Slovenija/Evropa)

Estimated age-standardized incidence and mortality rates (World) in 2018, all cancers, both sexes, all ages

	Slovenia		Europe	
	Incidence	Mortality	Incidence	Mortality
Prostate	79.3	14.4	62.1	11.3
Breast	68.5	13.4	74.4	14.9
Colorectum	41.1	12.5	30.0	12.6
Lung	32.9	27.0	29.8	23.5
Melanoma of skin	18.6	2.7	11.2	1.7
Corpus uteri	18.5	3.1	15.8	2.9
Non-Hodgkin lymphoma	11.8	4.3	8.1	2.6
Kidney	10.5	3.5	9.6	3.1
Testis	10.5	0.30	6.2	0.40
Bladder	10.4	2.7	11.3	3.0

Vir: http://gco.iarc.fr/today/online-analysis-dual-bars-2?v=2018&mode=cancer&mode_population=regions&population=250&populations=250&key=asr&sex=0&cancer=39&type=0&statistic=5&prevalence=0&population_group=0&ages_group%5B%5D=0&ages_group%5B%5D=17&nb_items=10&group_cancer=1&include_nmsc=1&include_nmsc_other=1&dual_distribution=1&population1=250&population2=554&show_values=false&type_multiple=%257B%2522inc%2522%253Atrue%252C%2522mort%2522%253Atrue%252C%2522prev%2522%253Afalse%257D&population_group_globocan_id=&type_sort=0#collapse-group-1-0

Iz vpogleda v Sliko 5 in Tabela 2 jasno izhaja, da Slovenija glede na Evropo nekoliko izstopa v negativnem pri vseh rakih (razen raka dojk), seveda z vidika pojavnosti in umrljivosti zaradi raka. Kljub temu, da imamo vrhunsko onkološko medicino znotraj zdravstvenega sistema, na Onkološkem inštitutu in klinikah, a vse kaže, da institucije sistema samo do neke mere zadostijo vsem potrebam bolnikov. Zato je tukaj potrebno omogočiti in razvijati delovanje tudi civilnega sektorja in nevladnih organizacij.

Vse to je potrebno upoštevati skozi izvajanje Državnega programa za obvladovanje raka (DPOR) 2017-2021. V DPOR je med drugim poudarjen **pomen celostne obravnave in rehabilitacije** bolnikov z rakom, pri čemer imajo veliko vlogo tudi civilna društva in združenja, predvsem kot sodelovanje z vsemi družbenimi deležniki v skupnostnem pristopu in v programih integrirane preventive ter krepitve zdravja. NVO upoštevamo načelo inkluzije in se s svojimi storitvami prilagajamo posameznim vrstam potreb kroničnih in rakavih bolnikov, saj s sorazmerno majhnimi vložki ozaveščamo (denimo skozi 12 preprostih nasvetov proti raku – Evropski kodeks) in tako skušamo opolnomočiti bolnike, starejše, kronične bolnike, oziroma vse ljudi, ki so pomoči potrebni.

Dodatne informacije:

Pridr. prof. dr. Marko Vudrag, dr.med.,
predsednik Društva ko-RAK.si